



УДК 76:655.3.066.24]:7.091.8:[616-036.21
DOI: 10.31866/2617-7951.4.1.2021.236115

UDC 76:655.3.066.24]:7.091.8:[616-036.21

ПРИЙОМИ ПОСТМОДЕРНІЗМУ У ПЛАКАТНИХ ПРОЄКТАХ ЧАСІВ ПАНДЕМІЇ COVID-19

Андрій Будник,
<https://orcid.org/0000-0002-0719-2231>
кандидат мистецтвознавства,
старший викладач,
Київський національний університет
культури і мистецтв,
Київ, Україна
budnik_andriy@ukr.net

POSTMODERNISM TECHNIQUES IN POSTER PROJECTS OF THE PERIOD OF COVID-19 PANDEMIC

Andriy Budnyk,
<https://orcid.org/0000-0002-0719-2231>
PhD,
Senior Lecturer,
Kyiv National University
of Culture and Arts,
Kyiv, Ukraine
budnik_andriy@ukr.net

Анотація

Мета дослідження – виявити особливості застосування постмодерних прийомів у плакатних проєктах періоду пандемії Covid-19. **Методи дослідження.** Методологічну основу дослідження складають порівняльний та мистецтвознавчий аналіз. **Наукову новизну** дослідження становить розгляд плакатної діяльності періоду пандемії 2020–2021 рр. у контексті постмодернізму. **Висновки.** У поточних плакатних проєктах карантинного періоду чітко прослідковуються постмодерні риси, які виявляються не тільки у візуальній мові творів, а й у способах експонування та позиціонування плакатів у соціумі і медійній сфері. Для зображувальної складової характерне використання метафори як універсального методу, а також поєднання різних стилістик, множинність підходів, відсутність панівного вектору у вирішенні візуального образу. Виявлено застосування подвійного кодування, цитат, ремінісценцій, гри, іронії тощо.

Abstract

The purpose of the study is to identify the features of the use of postmodern techniques in poster projects of the period of the COVID-19 pandemic. **Research methods.** The methodological basis of the study is comparative and art analysis. **The scientific novelty of the study** is the consideration of the poster activity of the pandemic period 2020-2021 in the context of postmodernism. **Conclusions.** In the current poster projects of the quarantine period, postmodern features are clearly traced, which are manifested not only in the visual language of the works, but also in the ways of exhibiting and positioning posters in society and the media. The pictorial component is characterized by the use of metaphor as a universal method, as well as a combination of different styles, multiple approaches, the lack of a dominant vector in solving the visual image. The use of double coding, quotes, reminiscences, games, irony, etc. is revealed.

Ключові слова: **Key words:**

плакатні проекти, вуличні експозиції, віртуальні виставки, постмодернізм.

Poster projects, street expositions, virtual exhibitions, postmodernism.

Вступ **1**

Розвиток мистецтва потребує постійної корекції і звіряння із його відправними пунктами. Жодна течія не виникає з порожнечі, а має попередні етапи, на які свідомо (або підсвідомо) посилаються поставлені у нові умови митці, дизайнери, творці. Виявлені мистецтвознавчі засади певних художніх течій та розпізнані принципи їхнього функціонування дають розуміння того, що відбувається на мистецькій сцені зараз. До того ж, вивчення минулого і поточного станів плакатної справи дає можливість напрацювання нових прийомів і знаходження новітніх засобів, які втім базуються на попередній мистецькій ситуації. Дотримання такого принципу розвитку, на думку автора, є ознакою цивілізованого поступу і перепусткою на повернення до культурної спільноти, як європейської, так і світової.

Мета дослідження **2**

Виявити особливості застосування постмодерних прийомів у плакатних проектах періоду пандемії Covid-19.

Методологія та аналіз джерельної бази **3**

У дослідженні використано порівняльний та мистецтвознавчий методи аналізу. Систему співвіднесення постмодернізму із мистецтвом графіки, зокрема плакату і обкладинки, було висвітлено у роботі О. Лагутенко (2005). Плакат у світлі постмодерністських теорій розглядала у низці своїх досліджень Ю. Залевська (2017; 2019а), яка захистила за цією темою кандидатську дисертацію, котра, однак, обмежилася хронологічним періодом з 1960 до 2010 рр. (Залевська, 2019b). Характерні ознаки постмодернізму у графічному дизайні загалом виклав Рік Пойнер (Роупор, 2013).

Джерельною базою дослідження стали проекти, які було згенеровано для виконання навчальних завдань на факультеті дизайну і реклами Київського національного університету культури і мистецтв та на факультеті мистецтв Київського університету культури. Плакати були створені в межах дисципліни «Дизайн-проекування» із метою подальшої участі у всеукраїнських або міжнародних конкурсах і виставках. Для розширення оптики погляду у якості прикладів наводяться проекти інших вищих навчальних закладів (ХДАДМ) або незалежних мистецьких груп (Pictoric).

У дослідженні враховуються публікації фахових мистецтвознавців, зокрема В. Єфремової (2020а; 2020b), опубліковані на різних інформаційних платформах, а також інші посилання

у мережі на вітчизняні ("Надзвичайні діячі", б.р.) і міжнародні плакатні імпрези (Dvornik, 2021, "Wonders 2020", 2021).

Результати дослідження **4**

Якщо розглядати постмодернізм у системі координат Умберто Еко як «Kunstwollen – підхід до роботи» (Еко, 1997, с. 635), то у плакатному мистецтві можна виявити багато системних засад постмодернізму. Як пише відома дослідниця мистецтва графіки О. Лагутенко (2005), «постмодернізм не лише поєднує у ціле часи і культури, легко грає цитатами, але й дозволяє бачити своїх двійників у різних культурах» (с. 3).

Багатовекторність та інтерактивність глибоко вкорінені у мистецтво сучасного плакату, який має існувати як у художньому, так і соціальному вимірах. Плакат, виставлений у вітринах галереї під час пандемії, з одного боку, ніби й знаходиться на території художньої інституції, а з іншого, – він вже розгорнутий до пересічного вуличного глядача і у такий спосіб взаємодіє із перехожими. Подібний спосіб експонування плакатних творів повторює попередні практики і тому сам по собі вже є актом постмодернізму через історичну ретроспективу (навіть без урахування певних ознак власне візуального наповнення на самих плакатних аркушах). Йдеться про діяльність пропагандистських утворень на кшталт «Окна РОСТА» (1919–1921), «Окна Юг-РОСТА» (1920–1921 рр.) та прецеденти розміщення контенту у вітринах закладів та магазинів на Дерибасівській у межах «Всесоюзної вітрини політичного плакату у Одесі» 1988–89 рр. так званою «Групою одеських плакатистів» (Синишин, 2018). Таким чином, через вуличні експозиції карантинної доби плакат повернувся з камерного простору галереї до свого первісного способу існування – до мас на вулицях міст, як це відбулося з проектом «Stop COVID-19» у вітринах галереї КОНС-ХУ «Митець» (рис. 1, 2).

Схожу модель експонування експлуатувала у 2020 р. одночасно і група Pictoric, виставляючи біля супермаркетів відомої київської мережі плакати із зображеннями представників «карантинних» професій, тобто тих, які першими зустрілися із коронавірусом (рис. 3, 4). Проект мав назву «Надзвичайні діячі України. Проект-подяка людям, які забезпечують побут країни» і тривав не тільки у просторі, а й у часі – кожен тиждень до колекції додавалися нові персонажі, збільшуючи їхню кількість з первинних кількох десятків творів до 100 ("Надзвичайні діячі", б.р.). З одного боку, постмодерністська гра була присутня у концепції через стилістику дитячого твору (характерну для плакатів групи загалом), що можна було інтерпретувати як малюнки дітей, які зазвичай героїзують власних батьків, вбачають у них захисників, шукаючи патерналізму. З другого боку, відбулася певна гра слів, коли термін «надзвичайний» означає



Рис. 1. Офіційна афіша плакатного проєкту «Stop COVID-19». Автор: Андрій Будник, старший викладач кафедри графічного дизайну Київського національного університету культури і мистецтв. 2020. Фото автора.

Fig. 1. Official poster of the poster project «Stop COVID-19». 2020. Author: Andriy Budnyk, Senior lecturer of the Graphic Design Department of Kyiv National University of Culture and Arts. Photo by the author.

Рис. 2. Фрагмент експозиції плакатного проєкту «Stop COVID-19» у вітринах галереї «Митець». 2020. Фото автора.

Fig. 2. A fragment of the exposition of the poster project «Stop COVID-19» in the windows of the gallery «Mytets». 2020. Photo by the author.



Рис. 3. Форма експонування проєкту «Надзвичайні діячі України» групи Pictoric. Київ. 2020. Фото автора.

Fig. 3. Exhibition form of the Pictoric group «Extraordinary Figures of Ukraine» project. Kyiv. 2020. Photo by the author.

не тільки супер-якості певної людини, а й має більш тривіальну ознаку форс-мажорної ситуації (порівняємо – «Міністерство надзвичайних ситуацій»). Врахуємо також попередні проекти групи під назвою «Видатні діячі України», що додає усвідомленості і спадковості новій назві.

Обидві згадані події продемонстрували такі усталені риси дизайнерського заходу як актуальність і злободенність (через

тему пандемії), концептуальність (підпорядкованість певній меті, формату), атрактивність (закладена у самій природі плакатного жанру).



Рис. 4. Планшети експонування проєкту «Художник очима дизайнера» студентів факультету дизайну і реклами КНУКІМ.

Fig. 4. Exhibition boards of the «The artist through the eyes of a designer» poster project of students of the Faculty of Design and Advertising of KNUCA.

Виходом у середмістя із виставкових залів НСХУ відзначився і плакатний проєкт «Художник очима дизайнера» (куратор – Андрій Будник), який відбувся в межах експозиції просто неба, організованої факультетом дизайну та реклами КНУКІМ і яку було присвячено всесвітньому дню дизайнера – 27 квітня. Загалом 24 твори експонувалися на Контрактовій площі у Києві із прицілом на цільову аудиторію – масові народні гуляння під час травневих і великодніх свят (рис. 5). Студенти продемонстрували відмінне знання історії дизайну і мистецтва, а також вміння застосовувати художню метафору і графічну стилізацію задля досягнення виконання поставленої мети. Завдання полягало у створенні привабливого образу мистецької особистості з пропозицією відійти від енциклопедичного подання портрету і дат життя, як у навчальних посібниках. При виконанні завдання у нагоді став принцип цитування мистецьких творів, часто вживаний у практиці постмодерну.

Багато інших вітчизняних плакатних імпрез також були змушені перенести свою діяльність хоча б частково у формат вуличних експозицій, як, наприклад, Міжнародна трієнале екоплакату «4-й блок», що проводить частину своїх заходів на відкритому просторі.

Неприв'язаність інформаційної епохи до матеріальних носіїв продиктувала й покликала до життя інші різновиди візуальних презентацій творчості. Характерними постмодерністськими ознаками плакатних проєктів карантинних періодів у різних частинах світу стають віртуальність, доповнена реальність, інтерактивність, що реалізуються у формі онлайн-експозицій, конференцій, лекцій та інших подій. Діапазон подібних практик достатньо широкий і може сягати від заходів університетських



Рис. 5. Експозиція плакатного проекту «Художник очима дизайнера» на парканах Гостинного двору, Київ. 2021. Фото автора.

Fig. 5. Exhibition of the «The artist through the eyes of a designer» poster project on the fences of Hostynniy Dvir. Kyiv. 2021. Photo by the author.

бібліотек (як віртуальні виставки у КНУКІМ) ("Віртуальні виставки", б.р.), до інтернет-версій міжнародних конкурсів.

Віртуальна сфера виявилася сприятливою для творчої реалізації університетської молоді, про що свідчить ряд перемог студентів-дизайнерів у таких міжнародних конкурсах, як D'source Post-Corona Design Challenge (DPCDC), який було оголошено IDC Школою дизайну Індійського технологічного інституту Бомбей Повай, Мумбаї, Індія (Dvornik, 2021); конкурсі графічного дизайну у Ванкувері (Канада) (рис. 6, 7, 8) тощо ("Wonders 2020", 2021).

Таким чином, порушуючи монополію галерейних або музейних площ, плакат або через вуличну активність, або через віртуалізацію активно діє і змінює правила гри на ринку надання культурно-інформаційних послуг і у соціокультурній сфері.

Після огляду способів експонування сучасного плакату в межах парадигми постмодерну можна перейти й до аналізу якостей самих творів. Палітру постмодерністських прийомів можна знайти у проекті «Stop COVID-19», що експонувався у вітринах галереї КОНСХУ «Митець» і став першою галерейною виставкою, яка відкрилася у перший після послаблення карантину день – 11 травня 2020 р. Тривала виставка майже місяць у середмісті столиці, а її всеукраїнський успіх було закріплено на виставці у Ромнах Сумської області ("У вітринах Роменської", 2020). Міжнародна апробація досягнень відбулася через участь чотирьох студентів КНУКІМ – Івана Лавриненка, Вадима Кильбасовича, Вікторії Клепарської та Марії Сухотенко (рис. 20) – в іранському проекті «Poster about coronavirus», що відбувся у Idea-gallery у Тегерані (рис. 9).

Як відомо, характерною ознакою постмодернізму є цитування, ремінісценції тощо. Цитати з художніх творів знайдемо у плакатах Анастасії Бухарської «We can overcome everything!» (рис. 10) та Ольги Ломко «Батурін без вірусу!» (рис. 11), що

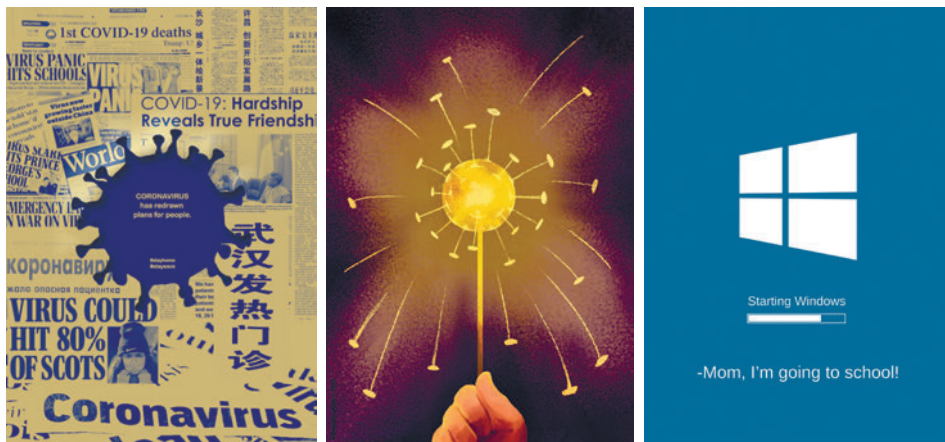


Рис. 6. Coronavirus has redrawn plans of people. 2020. Авторка: Валентина Дворнік, студентка II курсу Київського національного університету культури і мистецтв. Перемога в конкурсі від IDC Школи дизайну Індійського технологічного інституту «D'source Post-Corona Design Challenge» (Бомбей – Повай – Мумбаї, Індія).

Fig. 6. Coronavirus has redrawn plans of people. 2020. Author: Valentyna Dvornik, second-year student of Kyiv National University of Culture and Arts. Victory in the competition from the IDC School of Design of the Indian Institute of Technology «D'source Post-Corona Design Challenge» (Bombay – Powai – Mumbai, India).

Рис. 7. Без назви. 2020. Авторка: Валентина Лагута, студентка II курсу Київського національного університету культури і мистецтв. Відзнака на конкурсі графічного дизайну у Ванкувері (Канада).

Fig. 7. No name. 2020. Author: Valentyna Laguta, second-year student of Kyiv National University of Culture and Arts. Award at the graphic design competition in Vancouver (Canada).

Рис. 8. «Мом, I'm going to school!». 2020. Автор: Іван Лавриненко, студент II курсу Київського національного університету культури і мистецтв. Відзнака на конкурсі графічного дизайну у Ванкувері (Канада).

Fig. 8. «Mom, I'm going to school!». 2020. Author: Ivan Lavrynenko, second-year student of Kyiv National University of Culture and Arts. Award at the graphic design competition in Vancouver (Canada).

споріднює їх із класиками української графіки першої третини ХХ ст. О. Ломко використала зображення будівлі палацу гетьмана Кирила Розумовського (архітектор Чарльз Камерон) і картину сучасного художника із колекції Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» у Батурині. На плакаті А. Бухарської так званий «Атлант Фарнезе» невідомого майстра II ст., який за наказом Зевса тримав небесну сферу, тут змушений утримувати «модель» коронавірусу. Аналогічним прийомом цитування скористався Г. Нарбут у обкладинці «Солнце труда» (1919), творчо скопіювавши Поліклетового «Дорифора» (450 – 440 рр. до н. е.), а згодом повторив прийом для часопису «Мистецтво» (1920), коли художньо ін-



Рис. 9. Плакати студентів кафедри графічного дизайну КНУКІМ у Idea-gallery. Тегеран, Іран. 2020. Фото Hossein Mohammadi Vahidi.

Fig. 9. KNUCA student posters in Idea-gallery. Tehran, Iran. 2020. Photo by Hossein Mohammadi Vahidi.



Рис. 10. We can overcome everything! 90x60 см, 2020. Авторка: Анастасія Бухарська, студентка II курсу Київського національного університету культури і мистецтв.

Fig. 10 We can overcome everything! 90x60 cm, 2020. Author: Anastasiya Bukharska, second-year student of Kyiv National University of Culture and Arts.

Рис. 11. Батурин без вірусу! 90x60 см, 2020. Авторка: Ольга Ломко, студентка II курсу Київського національного університету культури і мистецтв.

Fig. 11. Baturyn without virus! 90x60 cm, 2020. Author: Olha Lomko, second-year student of Kyiv National University of Culture and Arts.

Рис. 12. Гість з Китаю. Невже надовго. 90x60 см, 2020. Авторка: Оксана Чуєва, старший викладач кафедри графічного дизайну Київського національного університету культури і мистецтв.

Fig. 12. Guest from China. Really for a long time. 90x60 cm, 2020. Author: Oksana Chujeva, Senior lecturer of the Graphic Design Department of Kyiv National University of Culture and Arts.

терпретував Аполлона Бельведерського у виконанні грецького скульптора III ст. Леохара (рис. 13, 14). Цитування через національну семантику (мотив дерева життя) побачимо у плакаті Оксани Чуєвої «Гість з Китаю. Невже надовго» (рис. 12).

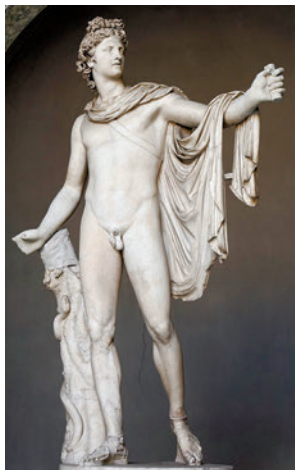


Рис. 13. Леохар. Аполлон Бельведерський. III ст.

Fig. 13. Leohares. Apollo Belvedere. III century.

Рис. 14. Георгій Нарбут. Обкладинка часопису «Мистецтво». 1920.

Fig. 14. Georgiy Narbut. The cover of the magazine «Art». 1920.

Далі розглянемо приклади стилістичних запозичень і різноманіття графічних рішень у душі постмодернізму. Так, у плакаті Мирослави Скоблі знайдемо вплив коміксу, манги, аніме (рис. 15), у Вікторії Клепарської – патерн, орнаментальність, шпалерність (рис. 16), у Валентини Дворнік – схильність до «кислотного» дизайну, acid graphics (рис. 17). Означена різностилістичність не заважає цілісності проекту, а, навпаки, підсилює вплив на глядача зіткненням стилістик, загострює враження від експозиції, експлуатуючи контрастність подання візуального матеріалу. Таким чином, інваріантність (як одна з ознак постмодернізму) перетворюється на впливовий фактор формування взаємодії митця і споживача культурного продукту.

«Подвійне кодування», на яке вказував Чарльз Дженкс (Сарабьянов и др., 1995) як на один з основоположних принципів постмодернізму, можна знайти у більшості плакатних творів, представлених у різних міжнародних та вітчизняних проектах. Перекодування присутнє у творах Івана Лавриненка (рис. 18) і Катерини Шальневої (рис. 19), які опрацьовують розповсюджені «меми» сучасної поп-культури, як-то логотип кінострічки «Batman» або відомих мавпочок з іконок у Телеграмі. Використовуючи принципи репост-модернізму Марія Сухотенко обіграла у своєму творі популярний інтернет-мем із сірниками (рис. 20). Таким чином одночасно впроваджуються постмодерні прийоми іронії, гри, метафори й цитування.

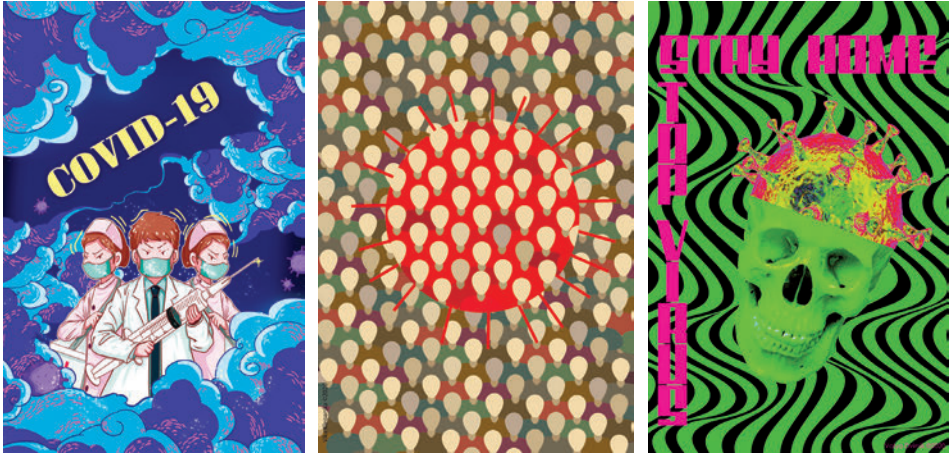


Рис. 15. Covid-19. 90x60 см, 2020. Авторка: Мирослава Скобля, студентка II курсу Київського університету культури.

Fig. 15. Covid-19. 90x60 cm, 2020. Author: Myroslava Skoblya, second-year student of Kyiv University of Culture.

Рис. 16. Без назви. 90x60 см, 2020. Авторка: Вікторія Клепарська, студентка II курсу Київського національного університету культури і мистецтв.

Fig. 16. No name. 90x60 cm, 2020. Author: Viktoriya Kleparska, second-year student of Kyiv National University of Culture and Arts.

Рис. 17. Stay Home. Stop Virus. 90x60 см, 2020. Авторка: Валентина Дворнік, студентка II курсу Київського національного університету культури і мистецтв.

Fig. 17. Stay Home. Stop Virus. 90x60 cm, 2020. Author: Valentyna Dvornik, second-year student of Kyiv National University of Culture and Arts.

Наукова новизна та практична значимість дослідження **5**

Інноваційність викладеного матеріалу полягає у введенні до наукового обігу актуальних плакатних проєктів, які мали у своєму описі текстові файли обсягом не більше, ніж прес-реліз або анонс. Вперше через призму постмодернізму проводиться аналіз новітніх тенденцій у способі експонування плакатів та зміна прийомів у відображенні зловбоденної тематики.

Висновки **6**

У плакатних проєктах карантинного періоду чітко прослідковуються риси постмодернізму. Останні виявляються не тільки у візуальній мові творів, а й у способах експонування та позиціонування плакатів у соціумі та медійній сфері, що стало прикладом самоцітування плакатного жанру через повернення до первинної форми призначення. Для зображувальної складової характерне використання метафори як універсального методу, а також поєднання різних стильових підходів, відсутність панівного вектору у вирішенні візуального образу. Виявлено застосування подвійного кодування, цитат, ремінісценцій, гри та іронії.



Рис. 18. Batman. Coronavirusman. 90x60 см, 2020. Автор: Іван Лавриненко, студент II курсу Київського національного університету культури і мистецтв.

Fig. 18. Batman. Coronavirusman. 90x60 cm, 2020. Author: Ivan Lavrynenko, second-year student of Kyiv National University of Culture and Arts.

Рис. 19. Don't touch your face! 90x60 см, 2020. Авторка: Катерина Шальнева, студентка II курсу Київського національного університету культури і мистецтв.

Fig. 19. Don't touch your face! 90x60 cm, 2020. Author: Kateryna Shalneva, second-year student of Kyiv National University of Culture and Arts.

Рис. 20. Break the chain, keep distance. 90x60 см, 2020. Авторка: Марія Сухотенко, студентка III курсу Київського національного університету культури і мистецтв.

Fig. 20. Break the chain, keep distance. 90x60 cm, 2020. Author: Maria Sukhotenko, third-year student of Kyiv National University of Culture and Arts.

Список бібліографічних посилань

- Віртуальні виставки. (б.р.). Наукова бібліотека Київського національного університету культури і мистецтв. <http://lib.knukim.edu.ua/exhibitions>
- Єфремова, В. (2020a). Stop Covid-19. Плакатний проект. Київська організація Національної спілки художників України. <http://konshu.org/events/3669.html>
- Єфремова, В. (2020b, 12 червня). Stop Covid-19. Плакатний проект. *Культура і життя*, 10, с. 4.
- Залевська, О. Ю. (2017). Український плакат епохи постмодернізму в працях вітчизняних науковців. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Серія: Мистецтвознавство*, 24, 232–238.
- Залевська, О. Ю. (2019a). Метафора як художній засіб формування образності в українському плакаті 1990-х – 2010-х рр. (на прикладі плакатів VI Міжнародної триєнале «4-й Блок»). *Вісник КНУКіМ. Серія: Мистецтвознавство*, 40, 204–211. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.40.2019.172705>
- Залевська, О. Ю. (2019b). *Проектно-художні засоби українського плаката доби постмодернізму [Дисертація кандидата мистецтвознавства]*. Харківська державна академія дизайну і мистецтв, Харків
- Лагутенко, О. А. (2005). *Українська книжкова обкладинка першої третини ХХ століття. Стилiстичні особливості художньої мови [Монографія]*. Політехніка.

- Надзвичайні діячі України. Проект-подяка людям, які забезпечують побут країни. (б.р.). Сільпо. <https://nadzvychayni.silpo.ua>
- Плакатний проєкт «Stop Covid-19». 11–31 травня 2020 року. (2020, 12 травня). Сайт художньої галереї Митець. <http://mytets.com/2020/05/12/stop-covid-19/>
- Сарабьянов, Д., Стернин, Г., Лифшиц, Л., Вдовин, Г., Поспелов, Г., & Ягдовская, А. (1995). Авангард – поставангард, модернизм – постмодернизм: проблемы терминологии. *Вопросы искусствознания*, 1-2, 41–83.
- Синишин, А. А. (2018). Феномен одесского плаката конца XX века. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*, 28, 118–121.
- У вітринах Роменської міської бібліотеки для дорослих відкрилася виставка плакатного проєкту «Stop Covid-19». (2020, 10 червня). Роменська міська рада. <https://romny-vk.gov.ua/novini-mista/u-vitrinakh-romenskoj-miskoi-biblio/>
- Эко, У. (1997). Постмодернизм, ирония, занимательность. В *Заметки на полях «Имени розы»* (с. 635–639). Симпозиум.
- Dvornik, V. (2021). *DCDC-2 Communication Design Winners. Typographic posters on Corona Virus or Covid-19*. D'source Corona Design Challenge. <https://dsourcechallenge.org/img/winners-01/dcdc2/6-ValyaDvornik.jpg>
- Poynor, R. (2013). *No More Rules: Graphic Design and Postmodernism*. Laurence King Publishing.
- Wonders 2020. *International Online Poster Exhibition*. (2021). Borderless Graphic Designers Group. <https://borderlessgroup.ca/wonders-2020-international-online-poster-exhibition/>

References

- Dvornik, V. (2021). *DCDC-2 Communication Design Winners. Typographic posters on Corona Virus or Covid-19*. D'source Corona Design Challenge. <https://dsourcechallenge.org/img/winners-01/dcdc2/6-ValyaDvornik.jpg> [in English].
- Eco, U. (1997). Postmodernizm, ironiya, zanimatel'nost' [Postmodernism, Irony, Amusement]. In *Zametki na polyakh "Imeni rozy"* [Notes on the Margins of the "Name of the Rose"] (pp. 635–639). Simpozium [in Russian].
- Lahutenko, O. A. (2005). *Ukrainska knyzhkova obkladynka pershoi tretyny XX stolittia. Stylistychni osoblyvosti khudozhnoi movy* [Ukrainian Book Cover of the First Third of the XX Century. Stylistic Features of Artistic Language] [Monograph]. Politekhnikha [in Ukrainian].
- Nadzvychaini diiachy Ukrainy. Proekt-podiaka liudiam, yaki zabezpechuiut pobut krainy [Extraordinary Figures of Ukraine. The Project is a Thank You to the People Who Provide for the Life of the Country]. (n.d.). Silpo. <https://nadzvychayni.silpo.ua> [in Ukrainian].
- Plakatnyi proiekt "Stop Covid-19". 11–31 travnia 2020 roku [Poster Project "Stop Covid-19". May 11–31, 2020]. (2020, May 12). Sait khudozhnoi halerei Mytets. <http://mytets.com/2020/05/12/stop-covid-19/> [in Ukrainian].
- Poynor, R. (2013). *No More Rules: Graphic Design and Postmodernism*. Laurence King Publishing [in English].
- Sarab'yanov, D., Sternin, G., Lifshits, L., Vdovin, G., Pospelov, G., & Yagodovskaya, A. (1995). Авангард – поставангард, модернизм – постмодернизм: проблемы терминологии [Avant-Garde – Post-Avant-Garde, Modernism – Postmodernism: Problems of Terminology]. *Voprosy iskusstvovznaniya*, 1-2, 41–83 [in Russian].
- Sinishin, A. A. (2018). Fenomen odesskogo plakata kontsa XX veka [The Phenomenon of the Odessa Poster of the Late XX Century]. *Scientific Notes of the International Humanitarian University*, 28, 118–121 [in Russian].
- U vitrynakh Romenskoj miskoi biblioteki dlia doroslykh vidkrylasia vystavka plakatnoho proiektu "Stop Covid-19" [An Exhibition of the Poster Project "Stop Covid-19" Opened in the Shop Windows of the Romen City Library for Adults]. (2020, June 10). Romenska miska rada. <https://romny-vk.gov.ua/novini-mista/u-vitrinakh-romenskoj-miskoi-biblio/> [in Ukrainian].

- Virtualni vystavky* [Virtual Exhibitions]. (n.d.). Naukova biblioteka Kyivskoho natsionalnoho universytetu kultury i mystetstv. <http://lib.knukim.edu.ua/exhibitions> [in Ukrainian].
- Wonders 2020. International Online Poster Exhibition*. (2021). Borderless Graphic Designers Group. <https://borderlessgroup.ca/wonders-2020-international-online-poster-exhibition/> [in English].
- Yefremova, V. (2020a). *Stop Covid-19. Plakatnyi proiekt* [Stop Covid-19. Poster Project]. Kyivska orhanizatsiia Natsionalnoi spilky khudozhnykiv Ukrainy. <http://konshu.org/events/3669.html> [in Ukrainian].
- Yefremova, V. (2020b, June 12). *Stop Covid-19. Plakatnyi proiekt* [Stop Covid-19. Poster Project]. *Kultura i zhyttia*, 10, p. 4 [in Ukrainian].
- Zalevska, O. Yu. (2017). Ukrainyskyi plakat epokhy postmodernizmu v pratsiakh vitchyznianskykh naukovtsiv [The Ukrainian Postmodernism Poster in the Works of the National Scientists]. *Ukrainian Culture: Past, Modern and Ways of Development. Series: Art History*, 24, 232–238 [in Ukrainian].
- Zalevska, O. Yu. (2019a). Metafora yak khudozhnii zasib formuvannia obraznosti v ukrainskomu plakati 1990-kh – 2010-kh rr. (na prykladi plakativ VI mizhnarodnoi triennale “4-i Blok”) [Metaphor As an Artistic Means of Forming Imagery in the Ukrainian Poster of the 1990s – 2010s (on the Example of the Posters of the VI International Triennial “Block 4”)]. *Bulletin of KNUKIM. Series in Arts*, 40, 204–211. <https://doi.org/10.31866/2410-1176.40.2019.172705> [in Ukrainian].
- Zalevska, O. Yu. (2019b). *Proektno-khudozhni zasoby ukrainskoho plakata doby postmodernizmu* [Design and Artistic Means of the Ukrainian Poster of the Postmodern Era] [PhD Dissertation]. Kharkiv State Academy of Design and Arts [in Ukrainian].